

Milí čtenáři

také Vás přepadla obava, že se letos někam ztratil podzim? Ten příjemný a rozmařile pestrý čas, sloužící k poklidnému ohlžení za právě uzavřeným létem. „Mě pod oknem keř růží znovu vzkvétá / hle - motýl k němu ještě přilét bílý / snad poslední to pozdravení léta / snad poslední to úsměv u mohyly...“ Zatápím v kamnech, včera ráno jsem už škrábal jinovatku z předního skla, a přitom vzpomínám na Vrchlického, prohřáté lesní paseky s muchomůrkami a na hřejivé figurky ze sirek a kaštanů, pojící se i k mému dětství. Rovněž prodejci tradiční vinařské „šlehačky bez dortu“ si letos notně pospíšili. Hroznům slunce vskutku přálo. Sklepmistři pečlivě ošetřují další nadprůměrný ročník. Ve Znojmě na vinobraní jsem objevil u jednoho ze stánků aktuální novinku – růžový burčák. Marketing vskutku vládne světu, smál jsem se, ale nedalo mi neochutnat. Byl „přešlý“. Dost možná, že už od samého svého počátku. Jestlipak i povídky a romány zrají, jako víno v sudu nebo v láhvi obrůstající sklepním penicilínem? Svě o tom zjistil Milan Uhde při přípravě a psaní titulu Objevy pozdního čtenáře – „Druhé čtení“ českých autorů od Máchy k Havlovi. Ke knihám, zejména staly-li se nezapomenutelnými láskami, je vždy osvěžující se vracet. A což tak teprve k těm, které se milenci či milenkami, byť chvilkovými, teprve mohou stát!

Příjemné čtení ostrých písmenek v Literce i jinde (já si na to pořídil další pŕldioptrii) přeje Libor Kalina

ŘÍJEN

(úryvek)

Poslední babí léto se mi trhá o tvář,
když spolu jdeme, miláček a já,
po polní cestě, kde už květy vadnou,
měsícem chrastivého listí.

*„kdybys věděla,
jak tě miluji,
nemohla by ses už nikdy
ani chvíličku bát...“*

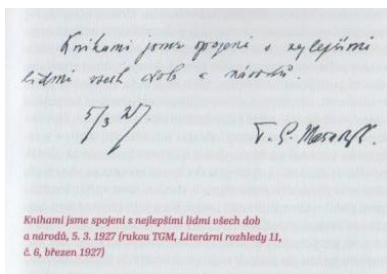
Masaryk a literatura

V Památníku písemnictví na Moravě dobře nemůžeme přejít letošní 100. výročí republiky, aniž bychom zmínili jméno prezidenta zakladatele. Od dětství vášnivý čtenář, kterého formovala četba literatury německé, francouzské, ruské, anglické a americké, a to v originále, neboť věřil, že porozumí-li jazyku daného národa, dokáže porozumět i jeho kultuře. Literární díla vnímal jako zdroj poznání okolního světa, jeho akutních problémů, jejichž řešení celý život promýšlel.

T. G. Masaryk vstoupil do české literatury nepřehlédnutelně – v roce 1883 založil vědecký časopis *Athenaeum* a v únoru 1886 zde podpořil pochybnosti J. Gebauera o pravosti Rukopisů královédvorského a zelenohorského. Z původního požadavku na přísný výzkum vědeckého problému se stal celospolečenský konflikt, v němž se formovala budoucí identita národa. Se svým rozhledem po světové literatuře vnímal domácí tvorbu mnohem kritičtěji než mladší generace spisovatelů a literárních kritiků, jeho postřehy však představovaly tolik potřebné impulzy pro českou literaturu.

V loňském roce byla k 80. výročí Masarykova úmrtí vydána kniha Čtení o T. G. Masarykovi. Jedná se o devětatřicet textů z let 1910–1938 nejrůznějšího rozsahu a žánru – od stručných glos po obsáhlejší eseje. Do antologie byly vybrány např. texty J. Vodáka, F. X. Šaldy, P. Frankla, F. Götze, E. Rádl, A. Pražáka či J. Mukařovského, kteří Masarykovo myšlení o literatuře zachytili v souvislostech s otázkami etickými, filozofickými, sociálními a náboženskými. Východiskem jednotlivých analýz je u většiny autorů osvětlení Masarykova pojetí literatury a jeho vývoj v průběhu života, který směřoval až k popření vlastních tezí. Estetickou stránku beletrie považoval Masaryk již od mládí za vedlejší, podstatná pro něj vždy byla idea díla, jeho morální poselství. Ve své rané práci *O studiu děl básnických* (1884) vystoupil proti tendenčnosti a politické angažovanosti literatury, umělecké dílo chápal jako výsledek svébytného poznání. Později se ve svých literárních kritikách od tohoto principu odchýlil a literatura se pro něj stala dokumentem života dané společnosti a jedním ze sloupů jeho filozofické koncepce.

Nechceme-li si tedy Masaryka připomínat pouze jako symbol české státnosti, můžeme jej díky této knize znovu objevit také jako inspirátora a iniciátora české literatury i řady dalších oblastí českého národního života. (ap)

Merhautová, L. – Merhaut, L. (eds.): Čtení o T. G. Masarykovi: literatura – člověk – svět (1910–1938). Praha: Institut pro studium literatury: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2017.

Eugen Schick (1877 Brno – 1909 Brno)

Pocházel z katolické rodiny, navštěvoval brněnskou reálku a poté obchodní akademii ve Vídni. Za svůj život, jenž se ukončil v 32 letech, toho nestihl publikovat mnoho, přesto patří k nepřehlédnutelným postavám brněnské německé literatury okolo r. 1900. Byl to právě Schick, kolem něhož se vytvořila skupina generačně spřízněných „mladých Moravanů“, kterou lze připodobnit ke skupině *Mladá Vídeň* iniciované ve stejné době Hermannem Bahrem. Pestrá skupina, do níž lze počítat R. Musila, G. Donatha, F. Schamanna, R. Schaukala nebo K. H. Strobla, publikovala své texty na stránkách *Neue Brünner Zeitung*,

pořádala autorská čtení v Průmyslovém muzeu a přednášky v Německém domě. V denním tisku byl Schick aktivní coby literární kritik a propagátor aktuální tvorby. V r. 1902 Schickovi vyšla první sbírka drobných próz *Z tichých uliček a o malých lidech* (česky 2015) – spíše krátké črty než dějové povídky, odrážející každodennost brněnských dvorků a zákoutí. O tři roky později publikoval básnickou sbírku *Empfindsames Notierbüchlein*. V subjektivně zabarvené studii *Moravská moderna* (1906) se pokusil o zasazení moravských autorů své současnosti do kontextu rodící se moderní rakouské literatury. Schickovi současníci se shodují, že i on byl osudově přitahován vídeňskou kulturní scénou, jeho odchodu do Vídně zabránilo patrně pouze brzké úmrtí. Posmrtně připravili Schickovi přátelé k vydání jeho prózy, vztahující se již více k vídeňskému prostředí – v narážce na první Schickovu sbírku vyšla kniha pod názvem *Auf der Gass'n* (V ulicích), patetickou předmluvu k ní napsal K. H. Strobl a ilustračně ji doprovodil Gustav Böhm. (jd)

„Co potřebujeme, je zcela nezávislý časopis, v němž by bez obav mohli přijít ke slovu všichni, kdo mají potřebu něco umělecky vyjádřit. Neboť není přímo ostudné, že se my mladí musíme stále znovu obracet na německé noviny, když chceme stručně a jasně vyjádřit něco, co nám právem leží na srdci? A není vlastně skandální, když knihy, které jsou rakouské, se od první do poslední strany musejí tisknout v berlínských vydavatelstvích? „Musejí“ – protože rakouský vydavatel je pro ně absolutně nedostupný!“ (úryvek ze studie *Moravská moderna*)

Martha a Tena opět dvojhlasně

Biografie, ve které dvě sestry, známé zpěvačky, poodhalují svá soukromí, se jmenuje Martha a Tena dvojhlasně. První polovinu napsala Martha. Převládá zde nadhled, životní zkušenosti a hlavně pozitivní přístup k životu navzdory všemu, co ji potkalo. Jako cizinky to v naší zemi obě zpočátku neměly lehké. Dětství strávily v dětských domovech určených pro řecké děti. Nejprve s maminkou, která tam pracovala jako vychovatelka, po její smrti už samy. Martha popisuje své muzikantské začátky ve skupině Vulkan, kde měly se sestrou původně úlohu sboristek. Zanedlouho však bylo jasné,

že s tak krásnými altovými hlasy nezůstanou v pozadí. Druhou polovinu knihy napsala Tena. Jde v ní, jak se říká, ještě více na dřeh života. Také se čte rychleji. Popisuje s upřímností sobě vlastní, co vše musely po útěku z Řecka prožít, než si zvykly na české prostředí. Nevynechává ani osobní život – lásky, zklamání a složitou cestu k tolik vytouženému mateřství. Kniha se čte jedním dechem, čtenář má možnost podívat se na události dvěma odlišnými pohledy těchto výjimečných žen. (lv)

Šátek z roku 1938

I v literárních fondech a tzv. „papírových“ sbírkách se občas objeví předmět, který se vztahuje přímo k nějaké spisovatelské nebo umělecké osobnosti. Proto byl do sbírek Památníku zařazen i šátek (E3, 56/2008) spisovatelky Věry Sládkové. Zdobí jej nápis Zdar X. všesokolskému sletu / Sokolská výchova získala nám samostatnost / sokolská výchova nám ji udrží / Pravda

vítězí. Pochází ze spisovatelčina osobního majetku a do muzea jej daroval autorčin druhý manžel, scenárista Antonín Hořava. Na počest 10. výročí všesokolského sletu v roce 1938 bylo vydáno několik upomínkových předmětů (například stříbrný odznak se sokolem) a také hedvábný šátek s šedým podkladem a na okrajích v barvách trikolóry, uvnitř s mapou Československa se státními a zemskými znaky, také s označením organizace Sokol. V červenci 1938 se konal hlavní sokolský slet na Strahově, kde zazněla skladba Přísaha republiky, na níž cvičilo více jak 30 000 cvičenců. Následoval velký průvod Prahou, což bylo označováno za národní manifestaci proti nastupujícímu nacismu. Celou akci natáčelo i několik filmářských týmů, jejichž záběry se dochovaly do dnešních dní. Další slet mohl být uskutečněn až o 10 let později. Díky podobným předmětům může historie promlouvat k současným generacím. (mš)

ABC – nejoblíbenější dětský časopis

Výstava Bavi nás časopisy pro děti v Památníku vrchovatě naplnila ideu ohlédnutí za dvě století trvajícím kratochvilným čtenářstvím. Součástí výstavy, vedle vyhledávané čítárny vzácných titulů, jimiž se dalo listovat až do ztráty pojmu o čase, bylo rovněž anketní tablo. Na něm návštěvníci dostali možnost hlasovat pro nejpopulárnější dětský časopis minulosti i současnosti. S výrazným náskokem zvítězil ti-

tul ABC (234 hlasů) před Čtyřlístkem (162). Bronzová medaile ozdobila v Rajhradě Rychlé šípy (87), vydávané již řadu let pouze v knižních reedicích, které si však zjevně i po letech nacházejí stále nové čtenáře. Nejdéle vycházející časopis Mateřídouška, který letos vstoupil do svého 73. ročníku, skončil na čtvrtém místě (45 hlasů), pátá příčka patří Sluníčku (31). Výsledky výstavní ankety mohou připomínat zlatého slavíka, kde osvědčené fenomény rovněž „válčují“ vše nové. Na rozdíl od popmusic se však současné časopisy musejí vyrovnávat se stále sílící konkurencí virtuální zábavy. (I)

Krása sukulentů

Jak se sukulenty liší od kaktusů a jakým způsobem je lze pěstovat? Rozhodně zajímavé informace nabídla návštěvníkům Památníku čtyřdenní výstava Krása sukulentů (od 6. 9.–9. 9. 2018). Zároveň se mohli doslova pokochat krásnými a rozmanitými druhy malých sukulentních rostlin, ba dokonce i skulpturami – sukulenty zasazenými do skalek, krajinek nebo rozličných keramických staveb. Velmi ochotně četným zájemcům svou nevšední rostlinnou sbírku prezentoval a odpovídal na dotazy pěstitel a vystavovatel Mgr. Jaroslav Honc (Sukulent

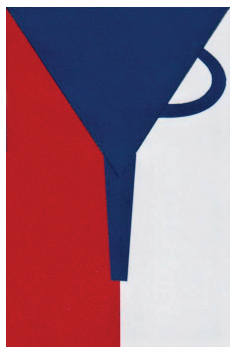
Honc). Sukulenty (ze španělštiny šťavnatý) jsou rostliny, které dokáží úspěšně shromažďovat vodu ve stoncích nebo listech. To jim umožňuje přežít i na územích s omezenými zdroji vláhy. Pro všechny pěstitele je u nich velmi sympatická malá a občasná záливka. Naopak jsou velmi světlomilné. A jak se liší sukulenty od kaktusů? Kaktusy jsou navzájem příbuzné rostliny s podobnou stavbou těla. Ne každý sukulent je tedy kaktus, ale každý kaktus je sukulentní, čili dokáže pro svou potřebu hromadit ve svém těle vláhu. „Chlupatý kaktus, ten mám tak rád, vždy musí na stráž stát, když jdu spát!“ (mš)

At' žije republika!

Říjnové výročí české státnosti slavíme v Památníku písemnictví na Moravě tradičně literaturou a ani u letošního jubilea tomu nebude jinak. Slavnostní program je věnován současné nejmladší generaci literátů a novým talentům, které každý rok objeví literární soutěž Skrytá paměť Moravy. Uplynulý XII. ročník symbolicky zakončí autorské čtení laureátek soutěže Lenky Kolomazníkové a Kristýny Doštalové. Za přítomnosti zástupců Jihomoravského kraje a odborné poroty soutěže bude poté vyhlášeno téma XIII. ročníku, na které již mladí pisatelé jistě netrpělivě čekají. Pozvání ke spoluúčinkování přijali také žáci ze ZUŠ Židlochovice – pobočka Rajhrad, kteří si pro tuto příležitost nastudovali svá hudební vystoupení. Na závěr slavnostního odpoledne je připravena komentovaná prohlídka výstavy Proudý. Literatura německého jazyka v Brně, 1848–1945, kterou zájemce provede její hlavní kurátor Jiří David. Akce se koná ve středu 24. října 2018 od 15 hodin v Památníku písemnictví na Moravě v Rajhradě. (ap)

Zavlaží vlajky!

Tradovaná náchylnost Čechů podléhat módním -ismům bývá označována jako „fangličkářství“. Je současně výrazem záliby v různé vlajkoslávy i politické lavírování. Že to nové a dnešní hojně vítězí nad včerejším, dokumentují postoje voličů už řadu let. Ne vždy se s prapory aktuálně povlávajícími nad hlavami ztotožňují úplně všichni. Povinné vyvěšování té červené a naší z nedávných časů se odráží v neřádké absenci hrdosti na národní symboly. České vlajky pokres-

lené názvy měst pravidelně „zdobí“ ochozy fotbalových arén i hokejových hal po celém světě. Nejspíše dle hesla: „Kdo nefandí, není Čech!“ K historii a významu skutečných státních symbolů se podrobně vrací oddíl výstavy Vlajky vlajte! nazvaný Můj stát. Jádrem nové výstavy v Památníku, jak se budou moci návštěvníci přesvědčit od 24. října, představují koláže dnes již slovenského výtvarníka a performeru Jaro (-slava) Vokuše. Osobitě a s nadhledem v nich komentuje přivlastnění si původně československé státní vlajky Českou republikou a zejména pak aktuální dění ve své rodné zemi. (I)